

## Δημοφάνης Παπαδάτος

### Προϋπολογισμός 2003

**Α**ν κάποιος θα έπρεπε να επισημάνει κάτι σε σχέση με τον κρατικό προϋπολογισμό του τρέχοντος έτους, είναι η ανάδειξη στο πλαίσιό του της νέας αντίληψης για τη δόμηση της οικονομικής λειτουργίας του κράτους και την οριοθέτηση του ρόλου του απέναντι στην αναπαραγωγή.

Στις αρχές της δεκαετίας του '90, στο πλαίσιο του νεοφιλελευθερισμού, ο ρόλος του ιδιωτικού τομέα της οικονομίας υπήρξε κυρίαρχος στην προσπάθεια ενίσχυσης του ενδοκαπιταλιστικού ανταγωνισμού σε όλες του της μορφές, τόσο σαν μέσου πειθαρχησης και αναδιάρθρωσης των σχέσεων μεταξύ κεφαλαίων όσο και για την πλήρη υποταγή της εργασίας στο κεφάλαιο εν γένει. Έτσι, οι αγορές θεωρήθηκε ότι έπρεπε να λειτουργούν απολύτως ελεύθερα, με επιβολή των κανόνων του ανταγωνισμού, χωρίς περιθώρια νόθευσης από κρατικές παρεμβάσεις.

Σήμερα το πλαίσιο αυτό έχει μεταβληθεί. Φάνηκε ότι η άναρχη ανταγωνιστική δράση των ατομικών καπιταλιστών είχε σαν αποτέλεσμα να οδηγήσει βραχυπρόθεσμα μόνο σε αύξηση των κερδών και μακροπρόθεσμα σε κοινωνικό αδιέξοδο και σε περαιτέρω στρέβλωση της οικονομικής δομής του καπιταλισμού. Το αποτέλεσμα ήταν η εμφάνιση των γνωστών προβλημάτων στην κερδοφορία του κεφαλαίου, εντείνοντας παραπέρα το πρόβλημα υπερυσσώρευσής του, που από το 1973 και ύστερα αντιμετωπίζει ο κόσμος του κεφαλαίου. Τώρα πια, θεωρείται ότι ο νεοφιλελευθερισμός στην πρώτη του μορφή είναι πλέον ξεπερασμένος, απαιτείται η παρέμβαση του συλλογικού καπιταλιστή (κράτος), σε ρόλο βοηθητικό των καπιταλιστών, προκειμένου να επιτευχθεί ο βασικός στόχος του νεοφιλελευθερισμού. Η παρέμβαση αυτή θεωρήθηκε ότι είναι πλέον δυνατόν να γίνεται μέσω του κρατικού προϋπολογισμού, με τη μορφή «πολιτικών βοηθητικών της αγο-

ράς». Οι πολιτικές αυτές μπορούν να χαρακτηριστούν εν συντομία σοσιαλ-φιλελευθερισμός. Εφαρμόστηκαν για πρώτη φορά στην Ευρώπη από τις σοσιαλδημοκρατικές κυβερνήσεις και σε μία παραλλαγή στις ΗΠΑ από τη διοίκηση του προέδρου Κλίντον. Ο σοσιαλ-φιλελευθερισμός δοκίμασε δειλά στην αρχή και με μεγαλύτερη έμφαση αργότερα να θέσει το ζήτημα του κράτους-στρατηγείου, που με έναν έμμεσο τρόπο υποτίθεται ότι βοηθά τις δυνάμεις της αγοράς στην επίτευξη των «εξυγιαντικών» τους στόχων. Αυτό οδήγησε και σε μία νέα προσέγγιση σε ό,τι αφορά τη δόμηση των δημόσιων δαπανών, που θεωρείται ότι στην τρέχουσα συγκυρία εξυπηρετεί καλύτερα τις ανάγκες του κεφαλαίου. Από αυτή την άποψη, είναι χαρακτηριστική η προσέγγιση του προβλήματος των δημόσιων δαπανών στο πλαίσιο του νέου δημοσιονομικού πακέτου που προτείνει στις ΗΠΑ η διοίκηση Μπους. Το σχέδιο αυτό προβλέπει μεγάλες φοροαπαλλαγές όσο και απευθείας ενισχύσεις στο κεφάλαιο, μέσω επιδοτήσεων και αναθέσεων τεράστιων παραγγελιών από το κράτος, που σκοπό έχουν να αναγκαστούν την πτωτική πορεία των κερδών του κεφαλαίου. Φυσικά, σε αυτό το πλαίσιο, ο ταξικός χαρακτήρας του προϋπολογισμού βαθαίνει ακόμα περισσότερο, καθώς η στήριξη της παραπαιούσας κερδοφορίας του κεφαλαίου οδηγεί με νέα ένταση στην αναδιανομή του εισοδήματος σε βάρος των εργαζομένων. Επιπλέον, η ένταση και η χρονική παράταση της οικονομικής ύφεσης στις ΗΠΑ (αλλά και παγκόσμια) έχει οδηγήσει σε εξάντληση τα πλεονάσματα του αμερικανικού προϋπολογισμού και αναμένεται ότι πολύ σύντομα θα οδηγηθούμε σε έντονα ελλειμματικούς προϋπολογισμούς και στη συνολική χειροτέρευση των δημόσιων οικονομικών.

Από το παραπάνω πλαίσιο προκύπτει

και ο χαρακτήρας του ελληνικού προϋπολογισμού, με τη μόνη διαφορά ότι η αφετηρία, από την οποία ξεκινά το αστικό κράτος στην Ελλάδα την εφαρμογή της σοσιαλ-φιλελευθέρης προσέγγισης, είναι πολύ πιο αδύναμη από αυτή των χωρών της Δύσης που ξεκίνησαν με υψηλά πλεονάσματα στους προϋπολογισμούς τους (ΗΠΑ, Βρετανία). Έτσι, το δημόσιο χρέος της «ισχυρής» Ελλάδας εκτινάχθηκε για το τρέχον έτος στο εξοφρενικό ύψος του 105,3% του ΑΕΠ. Το ύψος αυτό χαρακτηρίζεται εξοφρενικό, καθώς είναι σχεδόν διπλάσιο του μέσου κοινοτικού, που βρίσκεται στο επίπεδο του 58,2%. Το χειρότερο δε για την Ελλάδα είναι ότι, καθώς η περίοδος χάριτος της ελληνικής οικονομίας από τη διεθνή ύφεση τείνει προς το τέλος της, με πρώτο χρονικό όριο τους Ολυμπιακούς του 2004 και τελευταίο τον τερατισμό των κοινοτικών ενισχύσεων το 2006, το ύψος του χρέους ολοένα και θα αυξάνεται, διευρύνοντας την απόσταση που υπάρχει με τις άλλες χώρες της ΕΕ, επιδεινώνοντας περαιτέρω την ήδη παρά πολύ κακή κατάσταση των ελληνικών δημόσιων οικονομικών. Η απειλητική διόγκωση του δημόσιου χρέους θα στοιχειώνει την οικονομική πολιτική της κυβέρνησης, αποστερώντας την από το ισχυρότερο χαρτί που διέθετε μέχρι πρόσφατα, αυτό των επιδόσεων στην οικονομία, για τρεις λόγους. Πρώτον, η αποκλιμάκωση του χρέους μέχρι σήμερα γινόταν ουσιαστικά από μόνη της, λόγω της μείωσης των επιτοκίων, που συμπιέζε το ύψος των τόκων. Στο εξής, όμως, σοβαρή περαιτέρω μείωση επιτοκίων δεν αναμένεται. Δεύτερον, λόγω του ότι, σαν συνέπεια του πρώτου, από εδώ και στο εξής η οικονομία θα τροφοδοτείται από τους ελλειμματικούς προϋπολογισμούς, με αποτέλεσμα την περαιτέρω διεύρυνση του δημόσιου χρέους.

Το χρέος έφτασε εδώ που έφτασε, ενώ, κατά τα γραπτά τους, το δημόσιο διέθετε ισοσκελισμένους ή ακόμα και οριακά πλεονασματικούς προϋπολογισμούς. Από εδώ και πέρα, που οι προϋπολογισμοί θα είναι ελλειμματικοί, δεν είναι αναμενόμενο ότι το υπουργείο των Οικονομικών θα προσφεύγει σε ακόμα μεγαλύτερο δανεισμό, προκειμένου να καλύψει τις μαύρες τρύπες του. Το τρίτο στοιχείο ανησυχίας για την πορεία του χρέους προέρχεται από την κόπωση των πηγών που διέθετε μέχρι σήμερα η κυβέρνηση. Οι ιδιωτικοποιήσεις που αποδείχθηκαν χρυσοφόρες, ουδέποτε στο ορατό μέλλον πρόκειται να αποδώσουν ό,τι απέδιδαν μέχρι πρόσφατα, λόγω της γενικευμένης έλλειψης ρευστότητας αλλά και της επενδυτικής άπνοιας. Είναι σημαντικό να επισημανθεί ακόμα ότι η σχεδόν βέβαιη προοπτική αύξησης του χρέους στην Ελλάδα και σε λίγες ακόμη χώρες της ΕΕ αποτελεί βραδυφλεγή βόμβα στα θεμέλιά τους και τη σχέση τους με την πρώτη ταχύτητα της ευρωζώνης, γιατί πολύ εύκολα μετατοπίζει τη συζήτηση για τη δημοσιονομική εξυγίανση, από το ύψος των ελλειμμάτων που βρίσκεται σήμερα, εκθέτοντας το γαλλο-γερμανικό άξονα, στο ύψος του χρέους, που όχι μόνο εκφράζει καλύτερα το βαθμό δημοσιονομικής ισορροπίας, αλλά, το κυριότερο, δεν ενσωματώνει άμεσα, παρά με μια σημαντική χρονική υστέρηση, τις συνέπειες από την αναγκαία δημοσιονομική χαλάρωση λόγω της οικονομικής κρίσης.

Πιο συγκεκριμένα, η νέα αντίληψη του σοσιαλ-φιλελευθερισμού και ο έντονα ταξικός χαρακτήρας του προϋπολογισμού στην περίπτωση της Ελλάδας, όπως προκύπτει από τη νέα δόμηση των κρατικών δαπανών, ώστε αυτές περισσότερο από ό,τι στο παρελθόν να εξυπηρετούν το κεφάλαιο, προκύπτει τόσο από τη δόμηση του Προγράμ-

ματος Δημόσιων Επενδύσεων όσο και από τη συνολική άνοδο των φόρων.

Έτσι, όχι μόνο οι πληρωμές που γίνονται για την εξυπηρέτηση του δημόσιου χρέους (όπου, για παράδειγμα, περιοπτη θέση καταλαμβάνουν τα δάνεια των Ενόπλων Δυνάμεων), αλλά το σύνολο των δαπανών του προϋπολογισμού αποτελούν την πιο απτή και αναμφισβήτητη απόδειξη για το βαθύ ταξικό του χαρακτήρα. Το πρόγραμμα Δημόσιων Επενδύσεων που ανέρχεται σε 8,9 δισ. ευρώ και σε σχέση με τις πραγματοποιήσεις του τρέχοντος έτους εμφανίζεται αυξημένο κατά 12,9%. Εδώ, η Ολυμπιάδα του κέρδους και της μίζας δίνει ρέστα στην απομύζηση του δημόσιου χρήματος. Τα ολυμπιακά έργα, μόνο από το Πρόγραμμα Δημόσιων Επενδύσεων, ανεξάρτητα των εκταμιεύσεων που θα γίνουν από τον τακτικό προϋπολογισμό, θα απορροφήσουν φέτος 1,25 δισ. ευρώ και 1,3 δισ. ευρώ τον επόμενο χρόνο, καταλαμβάνοντας το 15% της αξίας του συνολικού προγράμματος. Οι πληρωμές που θα γίνουν για τα ολυμπιακά έργα (όπου τρίτος, με βάση το ύψος των πληρωμών, φορέας ανάθεσης, μετά το υπουργείο Πολιτισμού και το ΥΠΕΧΩΔΕ, είναι το υπουργείο... Δημόσιας Τάξης) αφορούν το 45% του μέρους του Προγράμματος Δημόσιων Επενδύσεων που χρηματοδοτείται αποκλειστικά και μόνο από τον προϋπολογισμό. Στην εισηγητική του έκθεση τονίζεται ότι αυτό το μέγεθος συμβάλλει στην ενίσχυση της συνολικής ενεργού ζήτησης στην ελληνική οικονομία για το διάστημα μέχρι το 2004 και στην προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης. Δηλαδή, ποσά που θα μπορούσαν να στηρίξουν μισθολογικές αυξήσεις, ακόμα και υποδομές που θα βελτιώσουν την ποιότητα ζωής της εργαζόμενης πλειοψηφίας, επιλέγεται από την κυβέρνηση Σημίτη, υπό τη

σύμφωνη φυσικά γνώμη της Νέας Δημοκρατίας, να διατεθούν στο κεφάλαιο για να υποστηριχθεί η ενεργός ζήτηση (sic).

Πρέπει να αναφερθεί ότι η πηγή των κονδυλίων του Προγράμματος Δημόσιων Επενδύσεων, όχι μόνο φέτος, αλλά στη διάρκεια όλης της τελευταίας δεκαετίας, εκπορεύεται κατά τα δύο τρίτα από τα ταμεία της ΕΕ. Οι απολήψεις από τον κοινοτικό προϋπολογισμό σταθερά τα τελευταία χρόνια υπερβαίνουν το ύψος της αύξησης του ΑΕΠ της χώρας, ανερχόμενες, ενδεικτικά, σε 4,3 και 4,7% του ΑΕΠ για το τρέχον και το επόμενο έτος. Η τεράστια συμβολή τους στο θαύμα της «ισχυρής Ελλάδας» δεν μπορεί όμως να απομονωθεί από τρία γεγονότα. Αρχικά, ότι αποτελούν καύσιμη ύλη για την αφρόκρεμα του ελληνικού κεφαλαίου, το οποίο ωφελείται τα μέγιστα από τις κοινοτικές ενισχύσεις. Δεύτερον, ότι μέσω της υποχρέωσης εθνικής συμμετοχής και συγχρηματοδότησης, με την οποία συνοδεύονται οι κοινοτικές επιδοτήσεις, σύρονται προς την πιο αντιδραστική κατεύθυνση τεράστια ποσά από τις κρατικές δαπάνες. Το τρίτο και πιο παραγνωρισμένο στοιχείο αφορά τις πληρωμές της Ελλάδας προς την ΕΕ. Το γεγονός ότι το ύψος αυτών των πληρωμών (1,5 δισ. ευρώ για το 2003) είναι σημαντικά υποδεέστερο των εισπράξεων (7,1 δισ. ευρώ για το ίδιο έτος) δεν μειώνει τη σημασία μίας εξόφθαλμης κλοπής που γίνεται, καθώς οι αποδόσεις της Ελλάδας, υπολογιζόμενες με βάση το ΑΕΠ και το ΦΠΑ, προέρχονται από το σύνολο των εργαζομένων, ενώ οι πληρωμές της ΕΕ καταλήγουν σε μία ελάχιστη μειοψηφία.

Κι αν για την αστική τάξη η κυβέρνηση Σημίτη κάνει ό,τι μπορεί, απομυζώντας μέχρι τελευταίας δεκάρας τα κοινοτικά ταμεία, στους μισθωτούς και τους συνταξιούχους δεν αφήνει άλλη θέση παρά το «άδικο ελλείψει ίσως κάποιου άλλου καθίσματος», όπως θα έλεγε και ο Μπέρτολτ Μπρεχτ.

Ο προϋπολογισμός, για να διεκδικήσει δάφνες φιλολαϊκότητας, αναφέρει ότι οι δαπάνες προσωπικού αυξάνονται κατά 5,6%. Το ποσό αυτό όμως θα επιμεριστεί σε πολλούς περισσότερους υπαλλήλους, λόγω των προσλήψεων που θα γίνουν, γιατί περιέχει οικογενειακά επιδόματα, όπως επίσης και την ωρίμανση των μισθών μέσα από την εξέλιξη του προσωπικού. Οι αυξήσεις που θα δοθούν, σύμφωνα με όλες τις εκτιμήσεις, μια και δεν υπάρχουν ακόμη επίσημες ανακοινώσεις, θα είναι της τάξης του 2,5%. Σημαντικά χαμηλότερες ακόμα κι από τον πληθωρισμό, που πρόσφατα σε δωδεκάμηνη βάση εκτιμήθηκε από τη Γιούροστατ στο 3,8%. Τέλος, το αντιδραστικό πακέτο του προϋπολογισμού συμπληρώνεται από τις ιδιωτικοποιήσεις που εξήγγειλε ο υπουργός Νίκος Χριστοδουλάκης και την προαναγγελία νέων βαθύτερων περικοπών στις δημόσιες δαπάνες. Οι ιδιωτικοποιήσεις που θα γίνουν το νέο έτος υπολογίζεται να αποφέρουν 3 δισ. ευρώ. Ζητούμενο για την κυβέρνηση από το πρόγραμμα ξεπουλήματος είναι, μεταξύ άλλων, «η καλύτερη αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού, η υιοθέτηση συστημάτων κινήτρων και η προσαρμογή των εργασιακών σχέσεων στις νέες συνθήκες».